

INTERVIURI

Un dialog cu clarinetistul Emil Vișenescu

Andra Apostu

O discuție deschisă și sinceră cu unul dintre cei mai importanți, valoroși și iubiți clarinetiști din România, domnul Emil Vișenescu. Binecunoscut al scenei românești și din străinătate, i s-au dedicat multe lucrări semnate de cei mai importanți compozitori români, un plus de garanție a valorii și calității sale interpretative. Cu o permanentă prezență scenică la un înalt nivel tehnic și expresiv, artistul Emil Vișenescu își conturează în paralel și o carieră dirijorală promițătoare, adăugând un nou nivel de profunzime activităților sale, păstrându-se în continuare fidel și datoriei pedagogice, atât la nivel academic cât și preuniversitar, cu fină atenție și nemărginită dragoste pentru tinerii muzicieni în formare.

- **Andra Apostu:** Stimate domnule Emil Vișenescu, sunteți absolvent al UNMB dar și al Universității de Muzică și Teatru din Berna. De ce ați ales să mergeți și acolo?

Emil Vișenescu: Pentru a vă răspunde la întrebare, trebuie să mă întorc puțin în timpul anilor de liceu. Anii mei de liceu au fost și ultimii ani din România socialistă, când nu aveam deloc un orizont clar. Nu știu dacă era așa și în celelalte profesii, dar în muzica interpretativă nu aveam perspective. Lucrurile stagnau, orașele erau închise, posturile blocate, probabil că nu era permisă o dezvoltare de tip occidental și o deschidere către societățile celorlalte state și culturi. Trăiam într-o societate cu foarte puține contacte externe. Ori în muzică și în artă în general, totul se bazează pe comuniune, pe relaționarea dintre artiștii întregii lumi și din contactul cu diferitele culturi, pentru că fiecare cultură a fiecărui popor, deși poate fi încadrată în niște culturi regionale, are niște particularități. Și tocmai acestea dau sarea și piperul, această diversitate reprezintă o bogăție, pe care ar trebui să o cultivăm, să o respectăm, să o iubim. Deci, din păcate, în anii aceia de liceu nu aveam viziune, nu știam ce se va întâmpla cu viețile noastre profesionale și nu numai. Eu personal, mergeam pe pilot automat, încercând să mă dezvolt personal cât de bine puteam, urmând ca mai apoi, să văd pas cu pas ce voi putea face cu viața mea, fără să am posibilitatea unei predictibilități. Numai că... încă o dată, pentru un plan de viitor, nu dispuneam nici de viziune, nici de informații sau de mijloacele materiale necesare, precum instrumente, accesorii sau anumite partituri, necesare îmbunătățirii nivelului profesional. Din păcate și profesorii români erau închiși într-o țară blocată, nu aveau nici ei contacte decât cu câțiva muzicieni români plecați. Dar și acele contacte erau foarte sporadice.

- **A.A.:** Vorbim de finalul anilor 80?

E.V.: Cei mai grei. Eu am intrat la Conservatorul Ciprian Porumbescu în 1988. În cei doi ani până la revoluție, am reușit să fac pași importanți pe drumul greu al devenirii, datorită studiului intens și îndrumării primite din partea profesorilor. Aici aș dori să-i numesc pe domnii profesori de instrument, Ion Cudalbu, de muzică de cameră, Francisc Laszlo, de orchestră Anton Niculescu și pe doamna profesoară de teorie muzicală, Marta-Marina Vlad. Toți își dădeau silința să ne îndrume dar lipseau punțile, proiectele, acel orizont deschis care să te și capaciteze, să te provoace către progres, să te încurajeze și în cele din urmă să îți ofere și satisfacție. Apoi, odată cu deschiderea din 1990, au urmat contactele cu străinătatea și muzicienii din diferite centre culturale europene. Acolo am putut vedea un alt mod de a sufla, un alt spectru sonor pe care clarinetul îl poate reda, alte rezonanțe, pentru că noi rămăsesem cumva

captivi într-o modă a anilor 60-70 în ceea ce privește cultura sunetului, în ceea ce privește repertoriul, exploatarea instrumentului ș.a.m.d. Contactele cu muzicienii străini, pe de o parte ne-au confirmat un nivel mediu destul de bun, fapt ce reprezenta o validare a unui sistem care totuși funcționa și asta datorită exclusiv dăruirii profesorilor. Pentru că noi am avut de fapt o școală destul de bună, cu profesori dedicați, pe care trebuie să-i respectăm. Este elocvent faptul că în liceu aveam interpreți elevi cu premii internaționale la concursuri de prestigiu, cel puțin la instrumentele cu coarde și pian de exemplu, dar nu numai. Și totuși, era nevoie de mai mult, pentru că Arta de cel mai înalt nivel este un dat în perpetuă devenire. Se cizelează perpetuu, și se diversifică continuu, devine din ce în ce mai profundă, mai detaliată, mai finisată. Pentru ca muzica să fie redată ascultătorilor ca artă pură, interpretarea muzicală trebuie să fie supusă unor procese foarte complexe de transformare: de la decodarea textului compozitorului, trecut apoi prin filtrul unic și irepetabil al muzicianului interpret care transformă informația vizuală în energie, expresivitate și emoție cu ajutorul unui instrument manevrat și stăpânit mecanic, la o finalitate în care imaterialitatea muzicii, să fie încărcată de sensuri, direcții și care să transmită stări, emoții și trăiri puternice. Deci, am conștientizat că atunci mă aflu la poalele unui munte maiestuos și cu vârfuri nevăzute, pe care trebuia să îl escaladez. Aveam nevoie de timp, de dăruire, curaj, încredere, răbdare și....noroc.

Din fericire, cred că am reușit să întrunesc și calitățile necesare și să am mereu în vedere cerințele de mai sus. Beneficiind de deschiderea de după anul 1990, de contactele cu muzicienii din străinătate, am încercat să preiau ideile noi și mai ales să-mi asum orientările estetice în ce privește sunetul, frazarea și repertoriul, prin adoptarea multor lucrări care la noi nu existau. Am fost la foarte multe cursuri de vară, susținute de artiști deosebiți: Jozseph Balogh-Ungaria, Karl Leister - Germania, Walter Boeykens – Belgia, Stephan Korody-Kreutzer – Germania. Am făcut pași foarte rapizi, am simțit cum mă dezvolt.

➤ **A.A.:** Ce au mai adus nou pentru dumneavoastră aceste plecări?

E.V.: Pe lângă curajul căpătat, deschiderea și oportunitățile, a apărut în viața mea muzica contemporană, cea care în timpul liceului nu exista. Și asta datorită eforturilor de a mă convinge și de a mă atrage către acest segment, depuse de compozitoarea Doina Rotaru. Doamna profesoară care mi-a predat în liceu, a văzut probabil un potențial latent în mine și mi-a dat să "gust" acest fel de muzică, iar acum îi sunt recunoscător pentru asta. De-a lungul timpului am păstrat o caldă legătură profesională, i-am cântat lucrări inclusiv în prime audiții, pe unele mi le-a dedicat și le-am cântat și în străinătate ca solist.

Lucrările sale înseamnă enorm pentru mine, mi-au dat valoare, m-au făcut să cresc. Nu e singura căreia îi sunt recunoscător, în general, în urma interacțiunii cu compozitori români de foarte mare valoare, am încercat să „fur” de la fiecare dintre ei câte ceva: ideile, modul în care se raportează la muzică, la instrument, respectul și dăruirea față de muzică. Am fost plăcut surprins să văd că foarte mulți compozitori români iubesc clarinetul și i-au dedicat compoziții valoroase. L-au ales, considerând că el poate să le exprime ideile, viziunile și tot noianul de trăiri pe care dâșii le au. Iar ca interpret, când studiezi o muzică, te conectezi cu compozitorul, cu energia lui, încerci să îi înțelegi modul de gândire, inspirația, să-i auzi strigătul, respirația, să-i auzi bătăile inimii și să stabilești o meta-conexiune ce depășește spațiul și timpul. Asta am descoperit în timp.

- **A.A.:** Mă întorc puțin la perioada dumneavoastră de formare. Când ați plecat în străinătate a fost și primul contact cu muzica contemporană sau ați cântat și în România?

E.V.: Am cântat muzică românească pentru prima dată după revoluție. În timpul primelor mele ieșiri din țară, am observat cu câtă seriozitate se studiau lucrările contemporane și câtă importanță i se dădea muzicii contemporane în străinătate. În România nu sesizasem acest lucru. Cu excepția câtorva soliști care o promovau în concerte, ea nu era nici în atenția interpreților nici în cea a publicului. Unele lucrări îmi plăceau, dar asta datorită clarinetiștilor plini de har, Aurelian Octav Popa și Dumitru Sâpcu, cei care promovau asiduu această muzică. Si instituțiile de cultură programau lucrări românești, dar erau evitate cele de avangardă, care erau promovate de ansambluri mai mici specializate, cum era *Musica Nova*. Îmi amintesc că am fost impresionat de o lucrare a lui Octavian Nemescu cântată la Ateneul Român, lucrare ce reda sonoritățile din interiorul unui stup de albine. Dar încă eram novice, nu știam ce înseamnă această muzică. Am realizat însă, cu timpul, importanța unui repertoriu bogat de muzică contemporană în viața interpreților. Și deși la început nu o înțelegeam și prin cerințele sale îmi depășea capacitățile iar limbajul îmi era inaccesibil, am considerat asta o provocare. Nu numai că nu am renunțat dar dimpotrivă, asta m-a atras și mai mult să pătrund în acest univers. Și am avut norocul de a-i cunoaște și de a colabora cu numeroși compozitori, care prin lucrările lor, m-au ajutat să progrez. Doar câteva nume: Felicia Donceanu, Doina Rotaru, Carmen Petra-Basacopol, Carmen Cârnci, Mihaela Vosganian, Anatol Vieru, Ștefan Niculescu, Aurel Stroe, Dan Voiculescu, Dan Dediu, Adrian Iorgulescu, Liviu Dănceanu, Cornel Țăranu, Octav Nemescu, Viorel Munteanu, iar dintre tinerii compozitori, Diana Rotaru, Sabina Ulubeanu, Cristi Lolea, Mihai Murariu,

Laurențiu Ganea, Roman Vlad. Foarte mult m-au încurajat și profesorii mei de clarinet de la acea dată, Ion Cudalbu și Valeriu Bărbuceanu. Amândoi m-au sprijinit necondiționat. Și a mai fost și ansamblul de studenți pe atunci, *Pro Contemporania*, în cadrul căruia am crescut foarte mult.

Pe urmă, muzica contemporană e ca o mâncare la care nu mai renunți. Dacă o guști și îți place, vrei să te bucuri mereu de ea și din ce în ce mai mult. Am început să abordez multe lucrări, din ce în ce mai dificile, după care, după o perioadă în care am activat în numeroase concerte, au început să apară lucrări dedicate mie. Și sigur că asta mi-a mângâiat orgoliul, normal, sunt și eu om, dar mi-a dat și aripi, m-a și stimulat să devin mereu mai bun, să mă depășesc mereu. Pentru că în mod sigur, limitele erau încă acolo și le simțeam, eram conștient de ele.

Au fost câteva momente în viața mea profesională când mi s-au dat aripi. Unul a fost când Aurelian Octav Popa mi-a spus: „...să nu ai nicio teamă pe scenă, tot ce faci e bine! Nu poți face nimic greșit!” Am crezut că zbor! Un alt moment a fost când colegul meu, dirijorul Radu Popa, a venit la mine după un concert al ansamblului *Pro Contemporania* la care asistasă Anatol Vieru și mi-a spus că maestrul mă plăcuse foarte mult. Din acel moment iar am primit o confirmare că sunt pe un drum bun, că ceea ce fac e bine și că ar trebui să continui. Asta m-a motivat. Sigur că aceste ansambluri de tineri au reprezentat familii în care te simțeai bine, puternic alături de ceilalți, în care ai dăruit tot ce aveai din punct de vedere emoțional, energetic, fizic. Sunt legături foarte puternice, noi chiar am creat niște familii. Chiar și față de compozitori mă simt foarte aproape.

- **A.A.:** Ați fructificat această nouă „cunoștință”, muzica contemporană, și după întoarcerea în România, prin proiectele muzicale la care ați participat.

E.V.: Da, așa cum am mai spus, datorită unui grup de tineri înființat chiar atunci în 90, intitulat *Pro Contemporania*, cu Irinel Anghel și Radu Popa ca inițiatori ai grupului, apoi cu Ladislau Csendes, Florin Pane, Ionuț Ștefănescu, Oana Spânu și mulți alții ca membri; eram tineri și entuziaști, voiam să fim pe scenă. Festivalul muzicii noi înființat după anul 1990 (SIMN) a fost o poartă de lansare extraordinară pentru noi. De atunci au început aparițiile noastre cu *Pro Contemporania* sub bagheta lui Radu Popa și acolo am luat primul contact cu majoritatea compozitorilor enumerați mai sus, dar și cu alții precum Costin Mioreanu, Eugen Wendel, Violeta Dinescu și mulți alții. După câțiva ani cumva formația s-a reorganizat, mulți am părăsit-o dar a apărut o nouă oportunitate denumită *Profil*, formație înființată în anul 2002 dacă nu mă înșel, de Dan Dediu. Aici ne-am regăsit o parte din *Pro Contemporania*, cu care am avut zeci

și zeci de concerte în țară și în străinătate cu peste o sută de opusuri prezentate în concerte live, cu înregistrări în țară și în străinătate. Dirijor ne-a fost Tiberiu Soare. Profil a fost și este o rampă de lansare pentru mai tinerii compozitori afirmați între timp, precum Diana Rotaru, Sabina Ulubeanu, Cristian Lolea, Mihai Murariu, Alexandru Murariu. În ansamblul Profil am cântat muzica tuturor generațiilor de compozitori români, muzică ce ne-a îmbogățit și pe noi ca interpreți. Și tot acolo am cântat și foarte multă muzică contemporană a compozitorilor străini.

- **A.A.:** Această plăcere de a cânta muzică în ansamblu cameral v-a însoțit pe tot parcursul carierei dvs., aveți o formație și „în familie”.

E.V.: Activitatea mea solistică a fost mereu dublată de una camerală nu doar în cadrul celor două ansambluri *Pro Contemporania* și *Profil* ci și în cadrul unui trio pe care eu l-am format alături de soția mea, Oana Spânu-Vișenescu și cumnata mea Diana Spânu-Dănilă, cu care am făcut muzică în familie. Formația se numește *Trio Mozaic*. Am cântat foarte multă muzică contemporană, nu doar la cele două festivaluri importante din București (Enescu și SIMN) dar și la Anvers sau Paris. De asemenea am imprimat muzică modernă. Am participat chiar și la un concurs de compoziție cu titlul „15 minutes of fame” în care am cântat lucrări dedicate nouă de către 25 sau 27 de compozitori din toată lumea. Noi trei am selectat un număr de 5 lucrări, pentru că erau lucrări de 3 minute și am susținut un concert transmis în direct pe internet, unde compozitori din SUA, Coreea de Sud, China, Brazilia, Rusia... și-au ascultat lucrările interpretate live. De asemenea, am avut o strânsă legătură cu anumiți compozitori români de care ne-am legat și sufletește. Din păcate unii dintre ei au dispărut, vorbesc de Vasile Timiș, compozitor care nu prea mai este cântat din păcate, și neapărat vreau să vorbesc despre doamna Felicia Donceanu. O compozitoare de suflet pentru acest trio al nostru, pentru că în timp, am devenit copiii dânzei. Legătura a fost una foarte strânsă și prin prisma faptului că timp de mai mult de 20 de ani, am colindat-o în fiecare an alături de copiii noștri. A fost extraordinară relația dintre noi. Ne-a și dedicat câteva lucrări și am cântat-o cu mare drag și la noi în țară dar și pe toate meridianele pe unde am ajuns. Am vrut să vă spun toate aceste lucruri în sprijinul ideii că noi interpreții suntem una cu compozitorii. Ne bucurăm că am avut ocazia de a interacționa atât de creativ și apropiat sufletește de domnia sa. Personal, sunt deasemenea strâns legat de Doina Rotaru, Dan Dedi, Diana Rotaru, Carmen Cârneci și Adrian Iorgulescu. Acestuia, am avut șansa și bucuria de a-i cânta Concertul pe care mi l-a dedicat, de 13 ori până acum.

- **A.A.:** Cum a luat naștere dorința dumneavoastră ca, la un moment dat, să vă îndreptați către dirijat?

E.V.: Înnaintând în vârstă și acumulând multiple experiențe plăcute și utile, ajungi într-un punct în care observi că te”coci”, dai în pârg. Vezi lucrurile cu alți ochi, auzi muzica cu alte urechi și o simți cu totul altfel. Apare o nevoie de a schimba instrumentul, de fapt de a completa instrumentul pe care îl ai, simțind mai acut că acesta are limite. Teoretic, el poate fi nelimitat pentru că fiecare interpretare e nouă și noi suntem în fiecare zi alți oameni. An după an, acumulăm, suferim, ne ridicăm, zburăm din nou... dar cu timpul ne dorim un alt instrument mai variat, mai complex, mai profund. Orchestra reprezintă posibilități nebănuite de colorare timbrală, de combinații instrumentale, nesfârșite combinații ritmice, o uriașă forță sonoră. Pe de altă parte, odată cu vârsta (am 56 de ani), în ciuda apariției unor semne care arată nu știu, poate o încetinire a degetelor, sau un efort mai mare de a sufla, simt că încă pot acumula cunoștințe, pot dezvolta aptitudini, chiar dacă ele sunt diferite de cele folosite ca instrumentist. Ca dirijor poți învăța și progresa până la o vârstă înaintată. În plus, nu aș vrea să apar pe scenă în ipostaze jenante ca interpret (cum am văzut adesea), mai ales dacă am avut niște momente bune în viața mea. Nu aș dori să ajung să-i dezamăgesc pe cei care mă ascultă, așa că mai bine fac un pas în spate puțin mai devreme, decât să fac acest pas în spate puțin prea târziu. Iar acest pas făcut în spate ca instrumentist, aș vrea să fie făcut la timp și pentru ceilalți colegi ai mei mai tineri, foștii mei studenți, care pot prelua ceea ce fac eu acum, pot prelua această ștafetă a muzicii concertistice, camerale și contemporane și pot continua ceea ce am făcut eu, să sperăm la un alt nivel, mai înalt și mai calitativ; sunt destui și îi încurajez să meargă pe acest drum, le va folosi enorm, îi va îmbogăți și înnobila, îi va face oameni mai buni și artiști mai compleți.

- **A.A.:** Așadar, dirijatul este o alternativă la cariera de solist sau o chemare?

E.V.: Aici cred că mai pot evolua enorm, sunt încă la început, am avut câteva zeci de concerte ca dirijor în țară dar și la Chișinău cu Filarmonica de acolo. Aș vrea să continui pentru că și aici mă aflu într-un un proces de evoluție continuă. Am pornit de la a nu ști ce să faci în fața orchestrei și cum să comunic, de la a fi surd la început (dacă mă credeți, deși eu fac muzică din copilărie), pentru că mă depășea aparatul orchestral prin complexitatea lui, până la a determina tot ce sună în orchestră datorită acțiunilor mele anticipate și controlate. Până la a auzi ceea ce tu în urmă cu câteva clipe, ți-ai imaginat că ai vrea să auzi. Sentimentul este extraordinar! Eram lent la început, mă

prindeam târziu până am înțeles cum funcționează, dar m-am adaptat, mi-am deschis niște capacități extrasenzoriale de a anticipa, evident cu mult ajutor, pentru că nu poți reuși de unul singur. Am avut marele noroc să îl am profesor pe maestrul Dumitru Goia, căruia îi sunt tare recunoscător. Dânsul este un dirijor format la celebra școală rusă de dirijat din Sankt-Petersburg și sunt bucuros că datorită dânsului am acces la informații de neprețuit. În același timp, sunt foarte deschis și mă informez în permanență despre ce este nou, studiez diverși dirijori, le analizez modul în care comunică și încerc să înțeleg efectul acțiunilor lor asupra muzicienilor și a muzicii însăși. Cred că sunt pe drumul cel bun.

Spunea Celibidache, spunea și maestrul Mandeal, nu știu exact de unde vine ideea, că secretul succesului se bazează pe cele două „must”-uri, condiții, fără de care el nu poate fi obținut: a ști și a putea. Dacă poți dar nu știi (și cam așa eram în tinerețe), degeaba. Acum știu (câte ceva) și pot (încă). Iar mai târziu, în viitor, mai mult ca sigur că voi ști, dar nu sunt sigur că voi mai putea. Artă dirijatului este artă comunicării. Nevoia de comunicare m-a determinat să merg către dirijat, în primul rând, cum spuneam, pentru a avea un instrument mai profund, mai colorat, mai variat, mai viu, dar mai mult decât atât, să comunic cu acest instrument viu. Clarinetul este o bucată de lemn pe care sunt atașate niște clape de metal iar eu mă joc cu el și cumva, precum în Geneză, când Creatorul l-a făcut pe Adam; era din lut, neînsuflăit, iar Dumnezeu i-a suflat viață prin nări. Cam tot așa dăm și noi viață unui obiect, noi suflătorii și nu doar noi, ci toți instrumentiștii. Acest corp nu ar produce sunete muzicale fără acțiunea noastră. În dirijat e mai mult decât atât. Ai de-a face cu oameni vii, 50-60-100 de oameni într-o orchestră, fiecare dintre ei unic, cu trăirile lui, scala de valori, viteză de reacție, putere de concentrare, nivel de inteligență și sensibilitate, nivel de mânuire a instrumentului, putere de adaptivitate, iar eu ca dirijor trebuie să fac ca toate aceste entități aflate fiecare la alt nivel pe această scală, să fie unificate și adunate într-unul. Să rezulte un instrument și un interpret. Mi se pare fantastic. Dacă am să reușesc asta, înseamnă că voi fi făcut făcut un pas înainte în evoluția mea. Iar asta este ceea ce-mi doresc.

Am înțeles că suntem într-un proces continuu de evoluție și că depinde numai de noi ca această evoluție să fie continuă, liniară, ascendentă, complexă. Și asta mi-am propus să fac în timpul vieții. Asta am înțeles încă de pe băncile acestei instituții, Conservatorul Ciprian Porumbescu, transformat în Academia de Muzică și astăzi în Universitatea Națională de Muzică. Am fost conștient că e mai puțin important nivelul la care mă aflu în prezent. E mai important cel la care voi fi mâine, poimâine, peste un an, peste zece ani... important e să acumulezi permanent.

- **A.A.:** La acest moment sunteți interpretul român care poate aborda orice repertoriu din zona muzicii culte. Cum vă mențineți la nivelul acesta ridicat? Interpreții buni mai studiază?

E.V.: Odată cu înaintarea în vârstă chiar trebuie să studiezi și mai mult. Pentru că dacă nu o faci, sunt șanse mai mari să pierzi o anumită prospețime, o anumită viteză de reacție. De exemplu erau pasaje pe care în tinerețe le executam rapid, cu ochii închiși. Și acum le cânt tot așa de rapid, dar sunt mult mai atent la toate detaliile. Analizez tot ce se întâmplă în interiorul pasajelor respective și, pentru că am o înțelegere mai profundă, ajung tot la acea viteză de execuție însă prin alt proces.

Studiul e absolut necesar, la fel și înțelegerea a ceea ce trebuie să cântăm. Iar timpul pe care îl aloc studiului unui repertoriu, este mai îndelungat decât în trecut.

- **A.A.:** Toată cariera dumneavoastră se bazează pe multă disciplină.

E.V.: Să știți că asta am înțeles cam în timpul liceului. Că disciplina este obligatorie în procesul evolutiv. Când eram elev, am fost tot timpul foarte moale, timid, pierdut, influențabil, nu știam ce înseamnă arta, muzica, poate nici chiar instrumentul. Târziu, prin disciplină și autocontrol, am acumulat informații și m-am întărit, pe măsură ce personalitatea mea s-a conturat și s-a întărit.

- **A.A.:** Cum ați ajuns să alegeți acest instrument?

E.V.: Mi l-am dorit foarte mult! Mama mea e o mare admiratoare de folclor și de muzică ușoară. La noi aparatul de radio era deschis permanent în casă și în auzul meu latent s-au perindat toate genurile de muzică. În copilărie, toate aceste muzici erau ascultate inconștient și bineînțeles că auzeam în piesele de folclor intervenții cu mici solouri de clarinet. Pe urmă am văzut la televizor orchestre simfonice, sau chiar spectacole de operă. Și deși am ascultat doar fragmente, dezorganizat, haotic, ceva tot mi-a rămas în minte. Și cel mai mult mi-a plăcut timbrul clarinetului. Eram elev la o școală generală de cartier. Însă acolo am avut o doamnă învățătoare care mi-a schimbat destinul, sau mai bine zis, m-a orientat spre un drum pe care o dată înscris, am avut șanse să-l împlinesc. Doamna învățătoare Dincă Mihaela, pe care nu am s-o uit niciodată și căreia îi datorez enorm, ne-a testat la ora de muzică și a văzut că eu știu mai multe cântecele pe care le-aș cânta și curat intonațional. În consecință, mă punea să cânt în fața clasei, sau în excursiile și taberele școlare,

cînd cântam la microfonul autocarului. La finalul clasei a IV-a, mi-a chemat părinții la școală și le-a spus că trebuie să ajung neapărat la liceul de muzică. Tata... nu a știut ce să facă, s-a consultat cu mama și au decis să-i dea credit doamnei învățătoare. M-au dus la Liceul de Muzică George Enescu, m-au înscris și am fost supus unui test, pe care l-am trecut. Am spus că vreau la clarinet. Dar nu erau locuri... și am ajuns la fagot. După o vreme a renunțat cineva, s-a eliberat un loc și am mers eu la clarinet după două luni de fagot. Râdeau colegii de mine, spunând că a venit „Vișinescu” cu „cireșu” adică cu fagotul. De altfel, mai târziu și colegul meu, dirijorul Radu Popa, m-a rebotezat „Cireșescu”.

- **A.A.:** Ca profesor în conservator vă formați inițial studenții în repertoriul clasic, în primul rând. Dar cum îi apropiați de muzica nouă?

E.V.: În primul rând, eu am încercat să le ofer studenților un exemplul personal. Desele apariții scenice, atât ca solist dar și ca membru în diferite formații camerale sau orchestre, le-a arătat care este rolul instrumentului, care îi sunt calitățile, ce posibilități nebaneuite are acesta, ce opusuri de mare valoare artistică i-au fost dedicate și ce succese intense poți avea ca promotor al instrumentului și a muzicii dedicate lui. Am căutat să fiu cât mai mult timp prezent pe scenă, instrumentul să fie văzut, ascultat, iar ei să fie prezenți în sala de concert. Nu a fost despre mine ci despre instrument. Nu am ratat ocazia de a-l ține cît mai des prezent pe scenă și în conștiința oamenilor. În al doilea rând, beneficiem de un repertoriu destul de vast și mai ales valoros, foarte convingător și atractiv. La universitate, noi încercăm să acoperim un spectru cât mai larg al repertoriului clarinetistic, pentru fiecare an de studiu, realizat normal, în crescendo, adică, cu un grad de dificultate ce crește de la semestru la semestru și de la an la an. Muzica romantică de secol XIX, cea modernă de primă jumătate de secol XX și chiar muzica nouă a zilelor noastre de secol XXI, este abordată în cadrul acestui repertoriu. Lucrările mai recente sunt abordate mai ales în ultimii ani de studiu, cam din anii III sau IV, în funcție de student. Cei care au abilități mai „ascuțite” pot aborda aceste lucrări contemporane chiar mai devreme, dar cei din ciclul studiilor de Master, le includ neapărat în repertoriu. Trebuie să menționez că sunt studiate atât compoziții contemporane românești, cât și din literatura universală. Suntem onorați să avem câteva lucrări care pot fi considerate chiar capodopere în literatura muzicală românească, cum sunt concertele doamnei Doina Rotaru, concertul domnului Dan Dediu, *Quasiconcerto* al lui Liviu Dănceanu și foarte multe lucrări pentru clarinet solo aparținând Lianeii Alexandra, lui Șerban Nichifor, Liviu Comes, Dan Voiculescu, Carmen Cărneci, Diana Rotaru... ca să nu

uităm de extraordinara sonată pentru clarinet solo *Pasărea Măiastră* de Tiberiu Olah.

- **A.A.:** Deci instrumentul dumneavoastră are deja un repertoriu foarte variat și stabil de muzică românească contemporană?

E.V.: Sunt lucrări chiar cerute la concursuri internaționale cum este lucrarea lui Tiberiu Olah, apoi mai sunt lucrările *Carnyx* a lui Șerban Nichifor, sau *Fum* de Doina Rotaru, *Sonatina Surrealissima* de Dan Dedi, *Omens* de Carmen Cârnelci. În ultimii ani s-a remarcat Diana Rotaru cu a sa *Meander* pentru clarinet solo, nu mai spun de lucrările pentru ansambluri și clarinet din care multe se studiază și se cântă la disciplina muzica de cameră. Avem repertoriu românesc și recunosc că nu scap nicio ocazie, atunci când simt că un student dedicat poate să abordeze una dintre aceste lucrări, pentru ca imediat să o includ în programul lui/ei. Majoritatea dintre ei trec la master obligatoriu prin asta. Sigur că abordăm și lucrări din repertoriul universal, aflate la cel mai înalt grad de dificultate, precum *Fantasia* de Jorg Widmann, *Sonata* de Edison Denisov care e un "must", *Secvența XI* de Luciano Berio, *Assonance* de Michel Jarrell, *Clair* de Donatoni, sau *Preghiera per un'ombra* de Giacinto Scelsi. Sigur că nu toți pot face asta, dar cu unii dintre ei reușim.

- **A.A.:** Ce rol credeți că au festivalurile în formarea muzicienilor și în general pentru o societate, fie ea muzicală sau nu?

E.V.: Au un rol extrem de important pentru interpreții pe care-i promovează în primul rând și mai apoi pentru public. Acesta din urmă, are nevoie de îndrumare, de o educație care să le dezvăluie cât mai multe detalii și informații despre compozițiile pe care le ascultă, despre autorii lor, despre interpreți, pentru ca aceste manifestări pe viu în sala de concert să reprezinte în cele din urmă, comuniuni între toți cei implicați. Scopul este cunoașterea, apoi percepția, creșterea gradului de înțelegere, sondarea cât mai profundă a adâncimilor sufletului uman cu toate trăirile sale și de ce nu, să ofere un divertisment de calitate. Pentru festivalurile de muzică nouă, da, publicul este destul de nișat, dar poate tocmai de aceea și acesta are nevoie de o educare în timp real, în timpul concertelor, care sunt niște momente pline de surprize și experiențe neașteptate. Prezența publicului la concertele care promovează aceste muzici noi este foarte importantă pentru că – valabil în toate epocile – compozitorii în viață sunt purtători de mesaj ai realității pe care o trăim. Muzica asta care pare dezordonată, plină de efecte și plină de experiențe sonore nu face decât să reflecte viața noastră de azi, agitația, fuga noastră, modul în care trăim. Mă uitam la părinții mei când erau angajați: începeau ziua

de lucru la ora 8 și la ora 16 plecau spre casă, spre viața de familie. Omul modern începe în zori și termină seara târziu. E o dinamică mult crescută, o complexitate sporită în ceea ce facem.

➤ **A.A.:** E mai frumoasă viața de acum?

E.V.: E mai bogată, e mai provocatoare, mai diversă, mai ofertantă vis-a-vis de tot și de toate dar în același timp și mai obositoare, mai epuizantă chiar. Cred că putem înțelege mai bine dimensiunea trăsăturilor contrastante ale vieții noastre, dacă ne gândim la o monedă cu două fețe. Una pozitivă una... altfel, sau oricum diversă. Pe de-o parte câștigăm enorm că suntem mai rapizi, mai compleți, nu spun mai profunzi, deși aș vrea. Poate mai abili – dacă ne gândim că venim de la lampa cu gaz și acum comunicăm cu toată lumea în secunde – mai upgradați, updatați, dar acestea vin la pachet și cu partea cealaltă a monedei cu lipsa timpului în a ne bucura de ceva, chiar de noi înșine și de ceilalți din jurul nostru. Și în această idee, viața se scurge mai repede.

➤ **A.A.:** Și credeți că muzica e în pas cu actualitatea? Limbajul ei complicat e o transpunere a turbinei de care spuneți?

E.V.: Da, și exprimă foarte clar și limpede viața noastră, în întregul ei. Gershwin a surprins claxoanele din New York iar Dan Dediu a scris două lucrări intitulate *Flying plastic bags* sau ceva de genul ăsta, după ce a văzut deșeurile pe care societatea noastră le aruncă cu atâta generozitate, pungile de plastic care zburau pe străzi și *Plastick-Rock Concerto*. Deci iată, inspirația e bazată pe ceea ce trăim cu toții, iar pentru un interpret e absolut necesar să fie ancorat în actualitate. Pentru un profesor, este cu atât mai mult important. Pentru că, să presupunem că unul dintre studenți aduce la curs o lucrare de muzică nouă, necunoscută și te roagă să-l ajuți să o descrie, să îi descopere sensul și în plus să-i oferi soluții tehnice pentru a rezolva dificultățile inerente. Dacă nu ești capabil să o decodifici, să o înțelegi, să o poți cânta, atunci nu o poți explica și nu îi poți fi de folos studentului respectiv! Deci, ce fel de profesor ești tu? Îți îndeplinești misiunea de a ajuta și ghida tinerii pe drumul greu al devenirii? Sunt foarte multe exemple în care studenții sunt dezamăgiți de nivelul profesional slab al profesorilor și e păcat. Pentru că tai aripile unor tineri care vor să crească și să se dezvolte.

➤ **A.A.:** Vă împărtășiți generos experiența pedagogică și către învățământul preuniversitar, predați cursuri de masterclass, cursuri de vară, la *Icon Arts* timp de 9 ani, la Brașov timp de 4 ani, Sighișoara, Eforie Sud... Cum vedeți tinerii artiști?

E.V.: Relația e diferită față de cea cu studenții. Și intelectual dar și emoțional, sunt mult mai sensibili, trebuie să ai o grijă mai mare a modului în care comunică cu ei. Studenții sunt deja adulți dar copiii... orice cuvânt sau exprimare poate să ducă într-un loc sau altul, trebuie foarte mare precauție, trebuie atenție la măsura cu care operezi, să adaptezi permanent în funcție de fiecare elev în parte, cât, când și cel fel de informație îi dai. Trebuie să fii un foarte bun psiholog, un părinte, un prieten, un frate mai mare. Pe lângă înaltul nivel de cunoștințe pe care trebuie să-l ai, îl diluezi, sau nu, în funcție de personalitatea fiecăruia, de talentul, viteza de reacție, dăruirea și inteligența pe care le posedă. Pedagogia presupune și dragostea față de elevi și studenți. Eu încerc să tratez fiecare individ ca pe mine însumi, să mă pun în locul lui, iar pentru asta ai nevoie și de niște date native în lucrul cu oamenii, de niște capacități. Trebuie citite și cărțile de pedagogie dar să ai și har. Și pentru că și îndrum tinerii către pedagogie, predând și în acest program al modulelor DPPD (*Departamentul de Pregătire a Personalului Didactic*) de formare a tinerilor profesori, cred că avem o mare responsabilitate în a-i identifica pe cei care într-adevăr pot avea rezultate bune în acest domeniu și a-i încuraja, a-i hrăni să meargă pe acest drum. Pedagogia nu este însă pentru oricine, iar noi trebuie să fim atenți la selecția pe care o facem. Calitatea umană stă la baza a tot ce facem noi. Dacă nu există calitate umană nu poți construi. Am întâlnit oameni cu multă malițiozitate, chiar răutate și la tineri foarte buni profesional, răutate bazată pe o mândrie exagerată. Stai să te întrebi la ce bun să livreze ceva valabil din punct de vedere instrumental dacă în spate totul e construit pe mândrie, pe trufie și superioritate, pe "eu sunt cel mai bun și restul nu contează".

➤ **A.A.:** Credeți că e un atribut al societății moderne?

E.V.: Cred că oameni buni și răi au existat dintotdeauna. În ciuda faptului că suntem toți prieteni pe facebook, în aceste prietenii de mase, cred că de fapt comunicarea între oameni a suferit niște mutații. Ea se face mai puțin sincer. Sau nu se mai face. Prietenii sunt multe din interes, false, conjuncturale, construite pe interese comune. De foarte multe ori, oamenii se adună doar pentru a obține ceea ce-i interesează și nu se organizează din prietenie sau sinceritate. Din păcate... e fața cealaltă a monedei. Cred că în această profesie e nevoie de sinceritate, inimă deschisă, prietenie, într-ajutorare. Muzica nu se poate face decât în comuniune sinceră între interpret-compozitor, interpret-compozitor-public, iar actul pedagogic are nevoie de comuniunea dintre părinți-profesor, școală-elev, profesor-elev. Suntem în comuniune cu compozitori dispăruți de sute de ani, dar vii prin intermediul nostru și prin contribuția societății. Bach, Mozart, Brahms, se cântă zilnic în

lume, cu ajutorul muzicienilor, sunt nemuritori. Asta cred eu. Suntem ființe individuale, dar nu putem exista sau supraviețui individual, nu ne-am dezvoltat, nu am fi împliniți, fericiți sau compleți. Uitați, de exemplu, eu sunt profesor acum, datorită elevilor și studenților! Am un sens, pentru că ei există. Cam așa văd eu lucrurile.

➤ **A.A.:** Ce proiecte aveți în derulare?

E.V.: Sunt câteva concerte pe care le voi dirija, la Râmnicu Vâlcea, la Chișinău, aștept niște concerte prin țară, e foarte greu să obții ceva...

➤ **A.A.:** Cine face eforturile acestea pentru dvs.? Funcționează la noi acest sistem prin care să ai un manager care să se ocupe de aparițiile unui artist?

E.V.: La noi, promovarea muzicienilor și programarea lor în stagioni se face foarte ciudat. Nimeni nu te promovează, nimeni nu te impresariază. Este un concept ce lipsește cu desăvârșire în România. O faci de unul singur prin cunoștințe, prietenii, recomandări, alergare după finanțări, totul la improvizație, sau la... "cerșit". În același timp, este inflație de interpreți, dirijori... Unii artiști, să spunem preferații, obțin concert după concert, alții așteaptă ani până primesc unul. În general, managerii vor „nume”, invită artiști străini și români de renume, care să atragă publicul și caută programe inedite, în căutarea extraordinarului, fantasticului. De aceea cred că în viitor vor fi probleme în această direcție pentru majoritatea artiștilor români, cărora nu li se vor da șanse, dar poate mă înșel. Poate că cei ce concep stagiunile, au dreptate să facă asta și poate că obțin succese răsunătoare, dar cred că de multe ori s-au înșelat și anumiți invitați nu s-au ridicat la nivelul așteptărilor. Eu nu primesc concerte ca dirijor, pentru că probabil că nu reprezint o siguranță, o certitudine. Probabil că sunt și eu de vină, nu sunt un tip agresiv, nu intru pe geam, nu insist. Nu știu să mă vând... Eu pot însă, să certific, că nu voi apărea pe scenă vreodată nepregătit sau interesat de gloria personală, doar ca să mă evidențiez în fața oamenilor și să arăt că nimeni nu mai e ca mine. Eu mă urc pe scenă doar ca să fiu de folos muzicii și colegilor instrumentiști și cred că am demonstrat asta până acum. Am un respect enorm față de muzică și muzicieni, sunt conștient de responsabilitatea enormă pe care o ai când apari în fața unui ansamblu orchestral și în fața publicului. Cred că pot să livrez calitate bună și sunt un bun comunicator. Dar nu urmăresc extraordinarul, sau "epicul" cu am mai auzit și citit pe internet, nu urmăresc fantasticul, ci, printr-o slujire modestă a muzicii, urmăresc să obțin împreună cu muzicienii implicați, normalul. Bucuria simplă și curată, starea de bine a tuturor celor prezenți în

sala de concert. Sunt preocupat să obțin un sunet cât mai calitativ, mai pur, eliberat de tot ceea ce îl poate urâți. Urmăresc să ofer o bună organizare a întregului proces de recreare artistică, să obțin plăcerea de a cânta a muzicienilor, libertatea lor, să îi inspir, să îi fac să se autodepășească. Încerc să ajung la esența energiei muzicale, pe care să o oferim cât mai direct și simplu celor ce o ascultă. Atât. Probabil că este mult prea puțin, în zilele noastre.

Dar eu, rămân total dedicat muzicii și tinerilor muzicieni în continuare, tuturor celor care au credința că îi pot ajuta. Și mai rămân cu speranța în viitor, pentru că îmi dă curaj pentru prezent și după cum se spune, ea moare ultima.

SUMMARY

Andra Apostu

A dialogue with clarinetist Emil Vișenescu

An open and honest discussion with one of Romania's most important, talented, and beloved clarinetists, Mr. Emil Vișenescu. Well known on the Romanian and international scene, many works by the most important Romanian composers have been dedicated to him, further guaranteeing his talent and interpretive quality. With a permanent stage presence at a high technical and expressive level, the artist Emil Vișenescu is also developing a promising conducting career, adding a new level of depth to his activities, while remaining faithful to his pedagogical duty, both at the academic and pre-university levels, with fine attention and boundless love for young musicians in training.